

לעילוי נשמת

חמותי הרבנית הצדקנית
מרת חנה ריזל אדלר ע"ה
ב"ר יוסף הכהן רוט זצ"ל
נלב"ע כ"ח בסיון תשע"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'היו כל צמא לכו למים' (ביק פב.)

פרשת חוקת

ומעתה אי נימא שגדר איסורא דלא תחנם תליא בינותן, אי"כ מצד הישראל 'הנותן' יש לדון דיש כאן איסור דלא תחנם, כיון שכלפי 'הנותן' י"ל שהסכף שמבזבז בלא צורך ובלא תועלת נחשב כלפיו כ'מתנת חינם' שהוא נותן בכדי להנות את הנכרי.

[ואע"פ שהי' זה בדרך מקח וממכר, וגם הי' זה לצורך בניי בכדי שאדום יתנו להם לעבור בארצם, - אך מ"מ לכאוי נראה שלא הותר לתת מתנת חינם לנכרי בכל מקום שיש לישראל תועלת עי"ז, אלא יש לדון בכל מקום ומקום לפי עניינו, עיי בחי' חת"ס (גיטין מא: בד"ה והר"ן בשם יש תמרשים תירץ), וכן נוכיח להלן, - וכן עיי' בחי' חת"ס (שם מז. בד"ה המוכר את שדחו לנכרי) שמבואר בדבריו, שגם בדרך מקח וממכר שייך איסור לא תחנם ואע"פ שיש לישראל תועלת במקח, עיי"ש ואכמ"ל.]

אכן אי נימא שגדר איסורא דלא תחנם תליא בימקבל', אי"כ י"ל דאין כאן סרך איסור דלא תחנם, כיון דמצד הנכרי 'המקבל' בעצם הוא לא קיבל שום מתנה מהישראל, שהרי הנכרי מצידו נתן אוכל ומים תמורת הממון שקיבל, ואי"כ מצד 'המקבל' הנכרי נמצא שהנכרי לא קיבל כלל מתנת חינם מהישראל.

- ב -

ולפי"ז יש מקום לבאר, דהאבן עזרא ס"ל שגדר איסורא דלא תחנם תליא בינותן, ולכן הוא לא פירש כדברי המדרש הני"ל שבניי אמרו שיקנו מאדום אוכל ומים בכדי להנות את אדום (ואע"פ שבעצם לא הי' להם צורך בזה כלל), - משום שס"ל להאבן עזרא שהלכה למעשה לא נקטינן ששרי למיעבד הכי כדברי המדרש הני"ל, אלא ס"ל שיש איסור לנהוג כך משום 'לא תחנם', - ולכן פירש כפשוטו שבניי אמרו לאדום שלא ישתו כלל ממי הבררות של אדום וכנ"ל.

אך רש"י ס"ל שגדר איסורא דלא תחנם תליא בימקבל', ואי"כ לפי"ז אין שום סרך איסור 'לא תחנם' כאשר קונה אוכל מנכרי בגוונא הני"ל, כיון שלמעשה הנכרי לא קיבל שום מתנה מהישראל (ואע"פ שהישראל כשעצמו בעצם אי"צ כלל את המקח), ולכן פירש רש"י שפיר כדברי המדרש הני"ל, שבניי 'לא תחנם', אמרו שיקנו מאדום אוכל ומים בכדי להנות את אדום וכנ"ל.

[ועוד י"ל שיתכן שגם רש"י ס"ל בעלמא, שגדר איסורא דלא תחנם תליא בינותן (ולא בימקבל'), - ומי"מ ס"ל לרש"י שאעפ"כ אין כאן שום סרך איסור דלא תחנם, משום שגם כלפי הנותן יש לדון, דכיון דלמעשה הנותן קיבל אוכל ומים כתמורה לכספו, אי"כ יש לדון דלמעשה זה נחשב שהנותן לא 'יתן' כלל מתנה לנכרי, ולא אכפת לו בזה שהנותן בעצם אי"צ כלל את התמורה שהנכרי נתן לו, מחמת שבמציאות יש לו כל העת אוכל ומים בשפע ובחינם, ודו"ק בזה].

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקְדָּשׁ אֶל מֶלֶךְ אֲדוֹם כֹּה אָמַר אַחִיד יִשְׂרָאֵל אֵתְּךָ יָדַעְתָּ אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְאָתָנוּ: ... נַעֲבְרָה נָא בְּאַרְצְךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכַרְם וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בָּאָר דְרָךְ הַמֶּלֶךְ גַּלְךָ לֹא נִטָּה יָמִינוּ וְשִׂמְאוֹל עַד אֲשֶׁר נַעֲבֹר גְּבוּלְךָ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדוֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן בְּחָרְב אֶצְא לְקִרְאֲתְךָ: (כ, יד-יח).

ופירש רש"י: 'ולא נִשְׁתֶּה מִי בָּאָר - ... כך אמר משה, אע"פ שיש בידינו מן לאכול ובאר לשתות, לא נשתה ממנו, אלא נקנה מכם אוכל ומים להנאתכם' עכ"ל, - והיינו שמה שבניי אמרו למלך אדום 'ולא נִשְׁתֶּה מִי בָּאָר', הכוונה שבניי לא ישתו מהבאר שהלכה עימם, אלא הם יקנו מאדום מים ואוכל בכדי להנות את אדום, - וזהו ע"פ 'במדבר רבה' (פרשה יט, טו) ו'תנחומא' (יב).

והנה הרמב"ן פירש בתחילה את מה שאמרו 'ולא נִשְׁתֶּה מִי בָּאָר' כפשוטו, והיינו שבניי לא ישתו מים מהבארות של אדום כלל וכלל, אך לבסוף כתב הרמב"ן: 'ומדרשו, לא נשתה מי באר שלנו, [אלא] וניקח מכם, כמו שכתב רש"י, עיי"ש.

אך יעוי' באבן עזרא שכתב לפירש את מה שאמרו 'ולא נִשְׁתֶּה מִי בָּאָר' רק כפשוטו ממש, והיינו שבניי אמרו בתחילה לאדום שאפי' ממי הבררות שלכם לא נשתה, עיי"ש.

ולכאוי יל"ע בזה, מדוע האבן עזרא מיאן בפירושו של המדרש, ולא הביא כלל את דברי המדרש הני"ל, שלא נשתה מי באר הכוונה שלא נשתה כלל ממי הבאר שלנו, אלא רק נקנה מכם מים בכדי להנות אתכם.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יש מקום לפלפל בזה, ע"פ מה שיש לחקור חקירה גדולה בגדר הא דאסור לתת מתנת חינם לנכרי משום 'לא תחנם', האם האיסור תליא בינותן והיינו שאסור לישראל 'לתת' מתנת חינם לנכרי, - או"ד דהאיסור תליא בימקבל', והיינו גדרד האיסור שיש על הישראל הוא, שאסור שהנכרי יקבל' מהישראל מתנת חינם.

ויש מקום לדון דאיכא נפ"מ בזה בנידו"ד, שהנה בעצם בניי הרי לא היו צריכים כלל וכלל לקנות אוכל ומים מאחרים, כיון שהי' להם הכל בחינם, שהרי במדבר אכלו מהמן ושתו מהבאר שהלכה עימם, - ואי"כ כל מה שבניי רצו לקנות אוכל ומים מאדום הרי הי' זה מבחינתם פשוט ביבזבז כסף על דברים שאין להם צורך בהם כלל, וכל המקח כולו בא אך ורק בכדי להנות את אדום.

בניי יכלו לעקוף את ארץ אדום כפי שאכן עשו לבסוף, ואכמ"ל בזה.

וכעניי? מבואר בחידושי חת"ס (גיטין מז. בד"ה המוכר את שדהו לנכר), שכאשר הנכרים מייקרים את השער (וכגון מה שהנכרים היו מעלים את מחירי הדגים בערב שבת), אזי אם הישראל יקנה מהם במחיר גבוה הוא יעבור באיסור דלא תחנם, שהוא מעשיר את הנכרים עי"ש, - ומבואר בדבריו שגם בדרך של מקח וממכר שייך איסור לא תחנם, וגם במקום שלמעשה לישראל הלוקח יש תועלת במקח הזה, מ"מ הדבר אסור משום לא תחנם.

[ואמנם כבר כתבנו לעיל, דלמעשה יש לדון בכל מקום ומקום לפי עניינו, כיון שישנם מקומות שהתירו לתת מתנת חנם לנכרי אם יש בדבר תועלת לישראל, ואכמ"ל בזה].

- ה -

והנה יעו"י בשו"ת המבי"ט (ח"ב סי' קכב), שנראה מדבריו שמומר דינו כנכרי לעניין לא תחנם, ולכן בבכ"ג שאסור לתת מתנה לנכרי אזי גם אסור לתת מתנה למומר משום לא תחנם, (ועי' במג"א סי' קפט, א).

ולפי"ז העירוני לדון לגבי מה ששר האוצר הרשע (שלאו"ד דינו כימומר להכעיס) **הטיל מס גבוה על מוצרי החד פעמי, בכדי להציק לציבור החרדים בארה"ק, שמעתה לפי כל הנ"ל יש לדון האם מותר לקנות היום מוצרי חד פעמי במחיר המופקע שמוכרים אותם כיום, שהרי המס המופקע הולך לקופת המדינה שנמצאת היום תחת שלטון של מומרים להכעיס, וא"כ לדברי המבי"ט הנ"ל אולי יש בזה חשש איסורא דלא תחנם וכנ"ל.**

אכן באמת י"ל דגם לדברי המבי"ט הנ"ל אין בזה חשש איסור דלא תחנם כלל משום ב' טעמים, - א. י"ל דכל דברי החת"ס הנ"ל שייך איסור לא תחנם כאשר קונים מנכרי במחיר גבוה, זהו רק כאשר המחיר האמיתי של השוק הינו במחיר נמוך, ורק ביום שיש למשל הנכרים מעלים את המחירים של הדגים בכדי לסחוט את היהודים.

אך לו יצויר שהנכרים היו מעלים את המחירים של הדגים בכל ימות השבוע, אזי י"ל דכבר לא הי' בזה איסורא דלא תחנם שאסור לקנות מנכרים במחיר גבוה, כיון שבכ"ג דלמעשה המחיר של הדגים השתנה ומחירו האמיתי כיום הינו כמחיר הגבוה, ודו"ק.

וא"כ לפי"ז בנידו"ד שבכל ימות השבוע ובכל המקומות התייקרו המחירים של מוצרי החד פעמי, א"כ י"ל דמעתה נקבע להם מחיר שוק חדש, ולכן אין זה שייך כלל לאיסורא דלא תחנם וכמבואר.

ב. ועוד י"ל דכיון דהמיסים של מוצרי החד פעמי אינם הולכים לקופה פרטית של 'מומר להכעיס' מסויים, אלא המיסים הולכים לקופה הציבורית של המדינה, לכן י"ל דאין שייך בזה כלל איסורא דלא תחנם, ודו"ק ואכמ"ל. - [ועי' במש"כ בשו"ת אג"מ (איו"ח ח"ב סי' נא), שעל עוברי עברה מישראל לא נאמר איסורא דלא תחנם, עי"ש].

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

לתגובות: קו 'מים זכים' 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
ר'ח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

והנה איתא בקרא, שלאחר שבניי ביקשו מאדום לעבור בארצו, ואדום השיב להם: **'לא תעבר בי פן בחרב אצא לקראתך'**, אזי בניי ביקשו אח"כ שוב פעם מאדום: **'ויאמרו אליו בני ישראל במסלה נעלה ואם מימך נשתה אָנִי וּמִקְנֵי וְנִתְתִי מִכֶּרֶם וְקֵץ אִין דָּבָר בְּרַגְלֵי אֲעֻבְרָה'**, (ואדום השיב להם שוב: **'ויאמר לא תעבר...'**).

ויש לשאול בזה לפי דברי המדרש ורש"י הנ"ל, שמלכתחילה בניי הציעו לאדום שהם יקנו מהם אוכל ומים בכדי להנות את אדום וכנ"ל, ובכל זאת אדום לא הסכים להם לעבור בגבולו, - דא"כ צ"ב מדוע בפעם השנייה שבניי ביקשו מאדום שוב שיתן להם לעבור בגבולו, בניי לא הציעו לאדום הצעה שתהי' שווה ומשתלמת מאוד מאוד להדמו.

והיינו שכיון שבניי בין כך כבר הסכימו להיפרד מהכסף שהציעו בתחילה לשלם לאדום תמורת האוכל והמים שימכרו להם, (ואעי"פ שבעצם בניי לא היו צריכים את המקח הזה כלל, כיון שהי' להם כל העת אוכל ומים בחנם וכנ"ל), - אי"כ צ"ב מדוע בניי לא הציעו לאדום (בפעם השנייה) שאדום יקבל את כל הכסף שבניי תיכנון לתת להם בהצעה הראשונה (בעבור האוכל והמים) במתנה גמורה בלא שום תמורה מצד אדום, והיינו שלמעשה אדום לא יתן לבניי כלום תמורת הכסף.

והרי לבניי בין כך ובין כך לא הי' בזה שום נפ"מ אם אדום יתן להם אוכל ומים או לא, כיון שבין כך הי' להם כל העת אוכל ומים בחנם, והעיקר היו זקוקים לכך שאדום יתן להם סוף סוף לעבור בארצו תמורת הכסף שיתנו לו.

ואם נחשב את סכום הכסף שהי' מדובר שם בתחילה בעבור קניית אוכל ומים לכל בניי, נמצא שהי' מדובר שם בסכום עצום מאוד מאוד, וא"כ לכאז"ב מדוע בניי לא הציעו לאדום בפעם השנייה את ההצעה הנ"ל, והרי בניי לא היו מפסידים עי"ז מאומה יותר מאשר ההצעה הראשונה שהציעו לקנות מהם אוכל ומים אעי"פ שבעצם כלל לא היו זקוקים להם וכנ"ל.

ומאידך זו יכלה להיות היצעה שווה ומשתלמת מאוד מאד לאדום, שיקבל סכום עצום כזה בלא לתת שום תמורה לבניי, אלא רק להסכים להם לעבור בארצו, וא"כ צ"ב מדוע בניי לא הציעו לו את הנ"ל.

- ד -

והנראה לומר בזה, שבאמת גם לפי דברי המדרש ורש"י הנ"ל, מ"מ הי' אסור לבניי לנהוג כך לתת לאדום סכום עצום שכזה בלא קבלת תמורה של אוכל ומים, אלא רק בתמורה לכך שאדום יתן להם לעבור בארצו, - כיון שזהו לא המחיר האמיתי שמקובל לתת בעבור זה שיעברו בארצם, אלא זהו מחיר מופקע לגמרי, ולכן הדבר אסור משום לא תחנם.

וגם אם יעשו את ההסכם הנ"ל בדרך של מקח וממכר מ"מ הדבר אסור, ואעי"פ שלמעשה תהי' לבניי תועלת במקח הזה בכך שיוכלו לעבור דרך אדום מ"מ הדבר אסור, כיון שסוף סוף זה נחשב שאדום מקבל מתנת חנם במה שהוא מקבל סכום עצום שכזה בלא נתינת תמורה אמיתית לכך, ולכן הדבר אסור.

[**ואין להקשות** ממה שבכל הדורות נהגו ישראל לתת שוחד לנכרים בכדי שיבטלו את הגזירות שגזרו על ישראל וכדו' ולא חששו לאיסורא דלא תחנם, דאין זניס אפשר משאי אפשר, וכאן